

А. Ю. Астрахан
Житомирський державний університет імені Івана Франка

СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ РЕАЛІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ МУЛЬТСЕРІАЛУ «ФУТУРАМА»

Реалії – це «моно- і полілексемні одиниці, основне лексичне значення яких вміщає (в плані бінарного зіставлення) традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача» [2: 58]. Поняття *перекладу реалій* завжди є умовним, оскільки вони не мають еквівалентів лексичного порядку, а передаються у цільовій мові за допомогою контексту [1: 79]. Видатний український перекладознавець Роксоляна Зорівчак серед способів перекладу реалій виділяє транскрипцію і транслітерацію, гіперонімічне перейменування, дескриптивну перифразу, комбіновану реномінацію, повне й часткове калькування, міжмовну транспозицію на конотативному рівні, метод уподібнення, віднайдення ситуативного відповідника (контекстуальний переклад) та контекстуальне розтлумачення [2: 93].

Анімаційний серіал «Футурама» характеризується високою насиченістю реаліями, що належать до соціально-історичного та національно-культурного контексту, добре зрозумілого для американської публіки, проте фактично невідомого українському глядачеві на момент появи дубляжу серіалу, здійсненого студією «Пілот», на українському телебаченні (2000-ні роки); від їх відтворення значно залежала естетична та розважальна цінність усього тексту перекладу.

При відтворенні американських суспільно-політичних реалій основною настановою перекладачів була доступність перекладу для українського глядача. Так, коли Фрай розбиває банку з головою президента Ніксона, останній сердито вигукує: *That's it! You just made my list!* [8]. Лексема *list* у цьому випадку виступає *латентною реалією* [2: 72–73], яка має відповідник в українській мові, проте не передає українському глядачеві всіх зрозумілих американцю конотацій висловлення Ніксона, якщо дослівно перекласти його. Воно відсилає до *Списку ворогів Ніксона (Nixon's Enemies List)* – переліку політичних опонентів президента, до яких мали застосовуватися різні засоби тиску. Тому перекладачі, відтворюючи сему погрози, вдаються до підбору ситуативного відповідника: *Ну, все! Ти догрався!* [6]. Українське висловлення загалом відповідає суті ситуації, проте повністю елімінує політичний контекст і, як наслідок, іронічний задум сценаристів.

Керуючись принципом більшої близькості для українського глядача зображуваних подій, перекладачі іноді вдаються до компенсації втрат, додаючи українські реалії у переклад там, де оригінал цього не вимагає. Як приклад наведемо переклад ідіоматичного виразу *You owe me one* [8], яка не

характеризується вираженою національною специфікою, а лише розмовним стилістичним забарвленням, фразою, що містить реалію: *З тебе могорич* [6].

Для перекладу етнографічних реалій у мультсеріалі широко використовується метод уподібнення. Його суть полягає у субституції [3: 123] реалії мови оригіналу реалією мови перекладу, внаслідок чого вдається передати певний загальний зміст смислового чи формального елементу оригіналу, якщо зберегти його (транслітерувати або транскрибувати) виявляється неможливим [3: 126]. Вибір на користь уподібнення, а не формального відтворення також пояснюється критерієм зрозумілості для цільового глядача. Наприклад:

<p><i>FRY: Man, we look stupid. We should've gotten store-bought costumes.</i></p> <p><i>LEELA: Yeah, but there wasn't a <u>Woolworth's</u> in this quadrant [8].</i></p>	<p><i>ФРАЙ: Ми схожі на придурків. Треба було купити карнавальні костюми роботів.</i></p> <p><i>ЛІЛА: Де? <u>Магазинів «Велика шмотка» тут немає</u> [6].</i></p>
---	---

Використана в цьому прикладі назва магазину *Woolworth's* вимагає від глядача наявності значного обсягу фонових знань: йдеться про американську мережу магазинів одягу, що потрапила до «Книги рекордів Гіннеса» як найбільша у світі мережа роздрібної торгівлі й налічувала тисячі магазинів в англомовних країнах. На значній поширеності магазинів Вулворта ґрунтується гумористична складова репліки Ліли: вони є всюди, тільки не в цьому «галактичному квадранті». Однак в Україні таких магазинів ніколи не було й цей бренд не знайомий українському глядачеві, а тому перекладачі переносять з попередньої репліки гіперонім *магазин* (цей елемент смислу міститься у виразі *store-bought*), а саму назву перекладають за допомогою методу уподібнення. Цікавим у даному випадку є те, що «*Велика шмотка*» є лише імітацією україномовної реалії, тому що мережі з такою назвою в Україні насправді немає, проте ця вигадана назва практично повністю відтворює семантико-стилістичні функції [2: 135] реалії оригіналу: завдяки використанню сленгової лексики *шмотка* у глядача не виникає сумніву, що йдеться саме про магазин одягу, а також виникають розмовне стилістичне забарвлення і, як наслідок, гумористичний ефект.

Ще одним способом перекладу етнографічних реалій, до якого вдавалися перекладачі «Футурами», є гіперонімічне перейменування – передавання видового поняття мови оригіналу родовим поняттям мови перекладу [2: 105], наприклад, *sandwich* – *бутерброд* (*sandwich* – це різновид бутерброда [7]). Проте таке перекладацьке рішення пояснюється ситуативним контекстом: ознаки 'дешевизна' й 'неякісність' у сприйнятті українського глядача більш характерні для слова *бутерброд*, ніж для національно маркованої лексики *сендвіч*.

Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу

Коли необхідно відтворити репліку персонажа з більшою точністю, досягти високого ступеню експліцитності, використовується дескриптивна перифраза [1: 109]. Описовий переклад реалій також виявляється більш прийнятним способом перекладу реалій порівняно з транскодуванням. Наприклад:

<p><i>FARNSWORTH: As new employees I'd like your opinion on our commercial. I paid to have it air during the Superbowl.</i></p> <p><i>FRY: Wow!</i></p> <p><i>FARNSWORTH: Not on the same channel, of course [8].</i></p>	<p><i>ФАРНСВОРТ: Шановні співробітники, ми зняли новий рекламний ролик. Його крутитимуть під час Суперкубка з футболу.</i></p> <p><i>ФРАЙ: Круто!</i></p> <p><i>ФАРНСВОРТ: На інших каналах [6].</i></p>
---	--

У цьому прикладі для перекладу назви відомої в США спортивної події, фінальної гри сезону з американського футболу, використовується не її маловідомий українському глядачеві транскрибований відповідник *Супербоул*, а комбінація калькування (*Super Bowl – суперкубок*) з експлікацією змісту реалії. Однак цей випадок можна віднести й до застосування методу уподібнення, оскільки Суперкубок з футболу для України є приблизно еквівалентною до американського Супербоулу спортивною подією, знайомою широкому колу аудиторії; такий переклад зберігає більшість елементів значення ('спортивна подія', 'масштабність', 'велика кількість глядачів', 'дорога реклама'), проте деякі з них, які є менш важливими для збереження гумористичного ефекту або навіть можуть перешкоджати його досягненню за умови відтворення у перекладі, а отже, й адекватності перекладу (американський футбол і звичайний футбол не є відповідниками як за правилами гри, так і за популярністю в Україні), втрачаються.

У деяких випадках перекладачі не вдаються до транскрипції і транслітерації навіть тоді, коли це є видається абсолютно необхідним – при перекладі власних назв, які деякі дослідники також відносять до реалій [4: 8]. Наприклад:

FRY: ... Gotta find something to make me think. Hardy Boys. Too easy. Nancy Drew. Too hard. Aha! Perfect! Bonfire of the Vanities! [8].

ФРАЙ: ... Про що має подумати? Юрій Андрухович? Надто просто. Павло Загребельний? Надто складно. Ага! Чудово! Юрій Мушкетик! [6].

Hardy Boys, Nancy Drew, Bonfire of the Vanities – це назви популярних серій книжок і літературних творів, що з'явилися у США у двадцятому столітті. Усвідомлюючи необізнаність українського глядача з цими творами, перекладачі не транскодують їх, перераховуючи натомість відомих українських авторів. У перекладі анімаційного серіалу «Футурама» знаходимо безліч подібних перекладацьких рішень стосовно реалій, однак у таких випадках йдеться вже не

про перекладацькі трансформації, а про перекладацькі деформації, що використовуються для отримання прагматичного ефекту [5: 118].

Таким чином, способи відтворення реалій, використані для перекладу анімаційного серіалу «Футурама», насамперед зумовлені прагненням перекладачів досягти адекватності перекладу, а саме його прагматичного (гумористичного) ефекту, що можливо лише за умови повної зрозумілості для реципієнта перекладу.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у вивченні стратегій, вибраних для українського перекладу цього американського мультсеріалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Влахов С. И., Флорин С. П. Непереводимое в переводе. Москва: Международные отношения, 1980. 342 с.
2. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози). Львів: Вид-во при Львівському університеті, 1989. 216 с.
3. Левый И. Искусство перевода. Пер. с чеш. и предисл. Вл. Россельса. Москва: Прогресс, 1974. 398 с.
4. Томахин Г. Д. Реалии-американизмы. Москва: Высшая школа, 1988. 239 с.
5. Топачевський С. Перекладацька деформація як локальна дискурсивна стратегія. *Наукові записки*. Серія: Філологічні науки (мовознавство). 2015. Вип. 136. С. 117–121.
6. Футурама українською мовою онлайн. URL: <https://simpsonsua.tv/futurama/> (дата звернення: 30.04.2022).
7. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (дата звернення: 30.04.2022).
8. The Internet Movie Script Database (IMSDb). Futurama Transcripts. URL: <https://imsdb.com/TV/Futurama.html> (дата звернення: 30.04.2022).

С. А. Вискушенко, О. В. Мосієнко, Ю. М. Підзельська
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ

Юридичний переклад традиційно вивчається насамперед юристами та студентами юридичних спеціальностей, що цілком зрозуміло у зв'язку з тим, що цей різновид перекладу вимагає глибоких спеціальних знань для інтерпретації юридичних текстів та для їх адекватного відтворення іншою мовою. Водночас останнім часом спостерігається підвищений інтерес до юридичного перекладу як